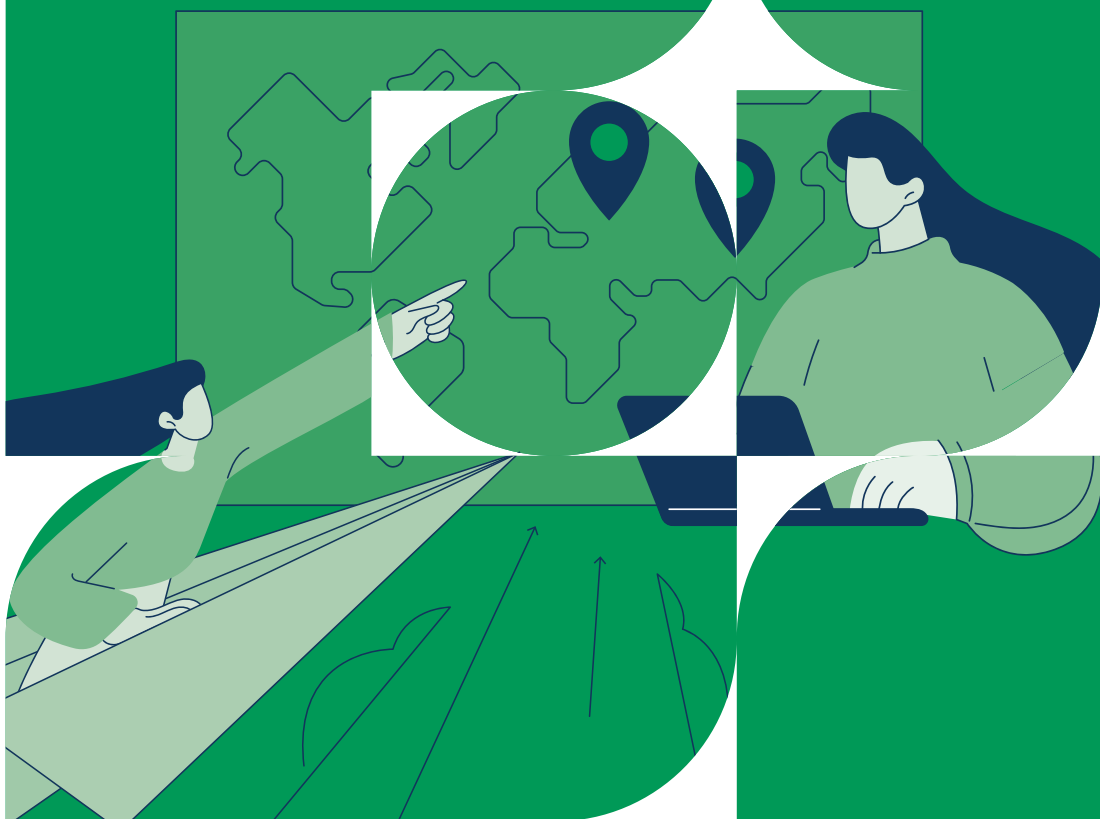

Географија

Треко паралела и меридијана кроз земље и културе

У Смерницама за интеграцију Референтног оквира компетенција за демократску културу у одабраним програмима наставе и учења (Савет Европе, 2022) анализирани су повезаност компетенција за демократску културу и програма наставе и учења Географије, као и допринос програма у развијању компетенција.

У тој публикацији дати су и неки примери који су показали да, сходно природи и циљу учења предмета, КДК не треба посматрати изоловано, већ као интегративни део тема које се изучавају на часовима.

У сличном духу, само нешто операционалније, у овом делу понуђене су активности које на прилагодљив, отворен, једноставан и приступачан начин наставници могу примењивати у свом раду. Њихова основна намена јесте да послуже као идеје за осмишљавање оригиналних примера добре праксе који ће допринети бржем, лакшем и свеобухватнијем учењу, а да при томе наставник код ученика развија све групе компетенција (знања, вредности, ставове и вештине) на свим нивоима (основни, средњи и напредни).

Имајући у виду природу предмета и програме наставе и учења Географије који су оријентисани на процес и исходе учења, наставник има већу слободу у креирању и осмишљавању наставе. Кроз све програме наставе и учења Географије наставницима се предлаже да ученике упућују на истраживање, прикупљање и обраду података у складу са знањима која поседују из математике и информатике. У старијим разредима другог циклуса основне школе достизање неких исхода би било лакше и ефикасније кроз израду пројектних задатака који подразумевају сарадњу, рад у пару и групни рад. На овај начин ученици кроз процес израде задатака, сарадњу с другим ученицима, међусобну комуникацију и сусретање с другим и другачијим мишљењима, развијају и компетенције за демократску културу. То потврђује да наставници већ у великој мери примењују концепт КДК на својим часовима.

У наставку текста наведени су различити нивои могуће остварености КДК, исходи из програма и предлози активности које могу да послуже као идеје за развијање КДК код ученика.

Пример 1.

Предлог за рад у петом разреду основне школе

Одабране компетенције:

1.1 Поштовање људског достојанства и људских права из групе Вредности.

Опис компетенције:

О: 1.1.а) *Поштује људска права и права детета.*

1.3. Поштовање демократије, правде, поштења, једнакости и владавине права из групе Вредности.

Опис компетенције:

О: 1.3.а) *Сматра да школе треба да образују ученике за демократију и о томе како да буду одговорни грађани у демократском друштву.*

Пример активности: **Пластични отпад и животна средина**

Исходи из програма наставе и учења за пети разред основне школе који се могу остваривати кроз ову активност:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- разликује одговорно од неодговорног понашања човека према природним ресурсима и опстанку живота на планети Земљи;
- наведе примере за заштиту живог света на Земљи.

Поступак

Са ученицима петог разреда поведе се разговор о штетном утицају пластичног отпада на животну средину. У разговору се наводе примери загађења земљишта,

ФОТО: Shutterstock / Gorodenkoff

вода, као и колико пластика штетно утиче на здравље људи (могу се поменути последњи резултати о количини микропластике која се уноси коришћењем флаширане воде).

Након разговора, ученици петог разреда попуњавају припремљени упитник/анкету у којој износе свој став о овом питању.

Ученицима се дели по један примерак упитника и објасни им се значење бројева 1–5:

5 = у потпуности се слажем

4 = углавном се слажем

3 = делимично се слажем

2 = углавном се не слажем

1 = уопште се не слажем

Ученик треба да заокружи одговарајући број поред наведених тврдњи, а у складу са својим мишљењем.

Пример упитника:

1.	Данас постоји велики проблем с одлагањем пластике.	5	4	3	2	1
2.	Пластика у великој мери угрожава живи свет на Земљи.	5	4	3	2	1
3.	Да би се подигла свест људи о овом проблему, велики значај имају школа и медији.	5	4	3	2	1
4.	Сваки појединац би могао да допринесе решавању овог проблема.	5	4	3	2	1
5.	Моја породица на прописан начин одлаже пластични отпад.	5	4	3	2	1
6.	Моја породица је спремна да још више допринесе очувању планете.	5	4	3	2	1

Када ученици заврше с радом, наставник анализира анкету и иницира дискусију, тако што неколико ученика дели са одељењем своје ставове, као и то колико се слажу с тврдњама других ученика. Њихови одговори иницирају дискусију на нивоу одељења. Током дискусије ученици аргументовано заступају своје ставове, образлажу одговоре и наводе примере. Ученици предлажу могућа решења локалних проблема или превентивно деловање у локалној средини. Разматрају могућност како да личним понашањем позитивно утичу на промене навика код појединаца и формирање позитивних еколошких ставова. Наставник инсистира да ученици слушају пажљиво једни друге и да током разговара показују узајамно поштовање.

Пример 2.

Предлог за рад у шестом разреду основне школе

Одабране компетенције:

1.2. Поштовање културне разноликости из групе Вредности.

Опис компетенције:

- О: 1.2.а) *Показује толеранцију према различитим уверењима и сматра да треба стремити међусобном разумевању и дијалогу са групама које су „другачије“.*
- С: 1.2.б) *Прихвата и уважава културолошке разлике.*

2.1 Отвореност према културној разноликости из групе Ставови.

Опис компетенције:

- О: 2.1.а) *Заинтересован је за учење о вредностима, традицијама и погледима на свет припадника других култура.*
- С: 2.1.б) *Показује радозналост и знатижељу да се непосредно упозна са другим културама.*

Пример активности: **Пронађи пар**

Исходи из програма за шести разред основне школе који се могу остваривати кроз ову активност:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- анализира различита обележја светског становништва и развија свест о солидарности између припадника различитих социјалних, етничких и културних група.

Поступак

Да би се код ученика развијали толеранција и отвореност према различитом и другачијем, наставник на почетку часа организује кратку активност. Потребно је ученике поделити у групе (не више од пет ученика по групи) и дати им одговарајући материјал за рад (хамер, оловке). Свакој групи дати списак изабраних кључних речи које могу бити препознатљива географска обележја наше земље, становништва, културе и традиције, али и одлике неке друге/изучаване земље (њене културе и традиције). Појмови који могу бити наведени на списку изабраних кључних речи су: познате личности из области науке, спорта, глуме, музике, књижевности, националне историје, главни градови и препознатљива обележја (државни симболи), грађевине, обичаји, карактеристична јела или пића и сл. Могу се навести и неки појмови које није могуће спојити.

Активност почиње тако што ученици добијају задатак да пронађу парове које ће чинити појмови који означавају исти географски објекат/феномен и то по сличности или да одреде шта је заједничко за оба појма (нпр. да повежу Софију и Мадрид као главне градове). Те појмове ученици уписују у предвиђени простор на хамеру и формирају парове. Уколико постоје појмови који немају пар, потребно је да их ученици издвоје у посебну колону на хамеру.

Ученицима треба дати јасне инструкције. Након рада на задатку, излагања представника група и упоређивања решења до којих су дошли, организује се дискусија. Током дискусије наставник може поставити и нека од наведених питања:

- ? С каквим изазовима су се суочавали приликом упаривања појмова?
- ? Да ли им је било тешко да пронађу парове?
- ? Како су долазили до решења?
- ? Шта им је било најизазовније?
- ? Да ли постоје појмови којима нису могли да пронађу парове? Због чега?

Пример 3.

Предлог за рад у седмом разреду основне школе

Одабране компетенције:

3.4. Емпатија из групе Вештине.

Опис компетенције:

С: 3.4.г) *Сагледава ситуацију из перспективе других особа.*

4.1. Знање и критичко разумевање себе из групе Знање и критичко разумевање.

Опис компетенције:

О: 4.1.а) *Описује на који начин његове/њене мисли и емоције утичу на његово/њено понашање.*

С: 4.1.б) *Критички сагледава себе из различитих перспектива и преиспитује своје ставове и уверења.*

4.3. Знање и критичко разумевање политике, права и људских права из групе Знање и критичко разумевање.

Опис компетенције:

О: 4.3.б) *Идентификује разлоге зашто сваки појединац има обавезу да поштује људска права других.*

С: 4.3.в) *Образложи колико су и због чега људска права значајна у друштву.*

4.4. Знање и критичко разумевање културе и религије из групе Знање и критичко разумевање.

Опис компетенције:

С: 4.4.в) *Критички промишља о томе да појединачна понашања особа и з неких култура не треба приписивати целокупној култури.*

Примери активности:

- **Да сам на твом месту**
- **Социјалне улоге**

Исходи из програма наставе и учења за седми разред основне школе које је могуће остваривати кроз ове активности:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- укаже на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција и специфичних структура становништва по континентима, регијама и у одабраним државама;
- објашњава узроке и последице глобалних феномена као што су сиромаштво, унутрашње и спољашње миграције, демографска експлозија и пренасељеност, болести и епидемије, политичка нестабилност.

Поступак

Да сам на твом месту

На часовима географије, у оквиру сваке регије, изучавају се и одлике становништва, међу којима су и миграције. С обзиром на актуелна дешавања у свету, пожељно је са ученицима разговарати о њима, као и о појавама које их прате.

Ученике поделити у групе од по петоро и дати им примере досељеника из различитих земаља (нпр. избеглице из Авганистана, Сирије, Ирана, Ирака, Пакистана). У оквиру сваке групе, ученици ће дискутовати о томе зашто се појавила ксенофобија, како се осећа и понаша локално становништво према мигрантима из прихватних центара, шта би држава могла да уради о том питању и да ли је и колико појава ксенофобије утицала на остваривање основних људских права миграната. Након дискусија у оквиру група, свака група би преко представника изнела своје закључке и предложила решење за сузбијање ксенофобије.

Пред крај часа, ученицима рећи да се ставе у улогу мигранта и да напишу доминантно осећање које имају. То осећање треба да напишу на папир и залепе га на таблу. Сви ученици након тога читају написана осећања.

Социјалне улоге

Током изучавања глобалних феномена, наставник користи прилику да код ученика јача КДК. Једна од активности која томе допринеси јесте и играње улога. Ученици се деле по групама и добијају социјалне улоге из чије ће перспективе посматрати пројекцију филма. Цело одељење посматра филм на тему *Глад у Африци*. Прва група ученика добија улогу становника Сомалије. Друга група ученика је у улози здравствених радника. Трећу групу ученика чине пољопривредници. Четврта група посматра филм из угла еколога. Ученици пете групе добијају улогу деце.

Пошто су погледали филм, ученици треба што више да се уживе у своју улогу и да, из угла личности коју су добили, анализирају и изложе пред целим одељењем шта су видели као узрок глади у Африци. Потом свака група ученика из својих улога прави списак могућих мера за решавање проблема глади у Африци и пишу их на хамеру који остаје изложен у учионици.

Пример 4.

Предлог за рад у осмом разреду основне школе

Одабране компетенције:

3.1. Аутономне вештине учења из групе Вештине.

Опис компетенције:

О: 3.1.а) *Идентификује релевантне изворе информација и користи различите алате како би прикупио нове информације.*

С: 3.1.б) *Интегрише информације из различитих области и сопствени напредак у учењу.*

3.2. Вештине аналитичког и критичког размишљања из групе Вештине.

Опис компетенције:

- О: 3.2.а) *Уочава нове информације на основу претходних сазнања и користи чињенице да образложи своје мишљење.*
- С: 3.2.б) *Преиспитује тачност информација које користи.*

3.4. Емпатија из групе Вештине.

Опис компетенције:

- С: 3.4.г) *Сагледава ситуацију из перспективе других особа.*

3.7. Вештине за сарадњу из групе Вештине.

Опис компетенције:

- О: 3.7.а) *Изграђује позитивне односе с другим људима у групи и одговорно обавља свој део посла.*
- С: 3.7.б) *Труди се да успостави консензус, како би се постигли заједнички циљеви групе.*
- С: 3.7.в) *Дели све корисне информације са члановима групе.*

Пример активности: **Дебата – Хотел или лечилиште**

Исходи из програма наставе и учења за осми разред основне школе који се могу остваривати кроз ову активност:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- доводи у везу размештај привредних делатности с квалитетом животне средине у нашој земљи.

Поступак

Током изучавања привреде Србије, са ученицима осмог разреда организовати дебату на тему *Луксузни хотел или термални извори*. На почетку часа наставник објашњава ученицима правила дебатована и прави увод у тему. Прича са ученицима о води као ресурсу, посебно о термоминералним изворима, као и о њиховом одрживом коришћењу.

Као увод у дебату, наставник ученицима наводи пример хотела који је изграђен у близини термалних извора на Фрушкој гори. После изградње система базена у оквиру хотелског комплекса знатно је умањен капацитет природних извора, као и количина лековите воде која долази до оближњег лечилишта.

Након уводног разговора, наставник формира две групе од по девет ученика (свака група бира свог капитена) који ће учествовати у дебати на наведену тему, а остали ученици су публика. Ученици извлаче „из шешира“ улогу / припадност групи. Обе групе истражују релевантне изворе уз помоћ и подршку наставника (законске норме и прописи, доступне одлуке локалних државних органа, финансијски извештај, извештај туристичке организације о туристичкој посети и др.) како би се припремиле да изнесу супротстављене ставове о питању утицаја изградње хотела на капацитет извора лековите воде, као и на оближње лечилиште. Прва група ће имати негативан, а друга група позитиван став према новонасталој ситуацији на терену. Улога капитена је да координира истраживање своје групе и консултује се с наставником око евентуалних, недовољно јасних питања. Након завршеног истраживања, наставник организује дебату у току које ће чланови оба дебатна тима изложити своју аргументацију. Победника дебате одређују гласањем ученици који су у публици. Наставник инсистира да се током дебате поштује и код ученика гради култура дијалога.

Пример 5.

Предлог за рад у другом разреду гимназије

Одабрана компетенција:

4.5. Знање и критичко разумевање историје, медија, економије, околине и одрживости из групе Знање и критичко разумевање.

Опис компетенције:

- О: 4.5.а) *Идентификује утицај друштва на природу, укључујући факторе као што су раст и развој становништва, потрошња ресурса итд. и промишља о ризицима везаним за штетне утицаје на животну средину.*
- С: 4.5.б) *Идентификује ефекте пропаганде у савременом свету и утврђује механизме заштите.*
- Н: 4.5.г) *Процењује начин на који економски и финансијски процеси утичу на функционисање друштва.*

Пример активности: **Појас глади – узрок или последица**

Исходи из програма наставе и учења за други разред гимназије који се могу остваривати кроз ову активност:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- реализује истраживачки пројекат на задату тему;
- користи статистичке изворе и средства ИКТ-а у анализи демографских диспаритета у свету и одабраним регијама;

- разматра демографске пројекције на глобалном и регионалном нивоу;
- доводи у везу регионалне проблеме с типовима економског развоја на примерима у свету.

Поступак

Теме о глобалним проблемима као што су: глад, сиромаштво, епидемије, миграције, ксенофобија, ратови, расизам и друге, могу се обрађивати и развијати кроз комплекснију анализу различитих података и извора информација потенцијално врло значајних у сагледавању неког феномена. Једна од тема којом би ученици могли да се баве је нпр. динамика кретања броја гладних у свету.

За покретање разговора може да се искористи *Карта распрострањености глади у свету 2020. године*. Ученицима се сугерише да пажљиво анализирају карту, наставник их упућује на релевантне изворе, али их охрабрује да и сами потраже поуздане изворе о наведеној теми и истраже је како би могли да одговоре на следећа питања:

- ❓ Како је феномен глади распрострањен у свету, по континентима, регијама и државама?
- ❓ Какав је утицај физичко-географских одлика држава на просторну дистрибуцију гладних?
- ❓ Каква је етничка, конфесионална, политичка и економска структура становништва у државама које су погођене глађу?
- ❓ У којој је мери глад узрок конфликта и миграција становништва?

На основу добијених одговора, са ученицима се развија дискусија. Након дискусије, за даљу анализу, наставник може да предложи ученицима да анализирају карту на којој су приказани политички сукоби у последњих двадесет година.

На основу преклапања ове две карте, са ученицима се може разговарати и о распрострањености сукоба у свету и колико се преклапају с појасом глади, какве су привредне одлике држава које су у сукобу и шта би могао бити узрок сукоба, какве су структуре становништва држава које су у сукобу. Поставити питање, да ли је глад узрок или последица неког већег проблема?

Ученике које интересују ове теме мотивисати да истраже и то како актуелна дешавања у Европи и свету утичу на дешавања у појасу глади.

ГЕОГРАФИЈА

На основу досадашњих информација, процените колико ваша наставна пракса доприноси развоју КДК по Контролној листи која се налази на страни 114.

ЦИЉ УЧЕЊА ПРЕДМЕТА

У свим циклусима образовања, у циљу учења географије истиче се важност овог предмета за:

- развијање способности апстрактног, критичког и логичког мишљења;
- оспособљавање за примену стечених знања и вештина за активно и одговорно учеће у животу заједнице.

У образовном систему Републике Србије Географија је обавезан предмет који се изучава од петог разреда основне школе, а у гимназијама у првом, другом и трећем разреду. Учење предмета има за циљ да сагледавањем и разумевањем међусобних односа географских објеката, појава и процеса у локалној средини и у свету, код ученика развија логичко мишљење и научни поглед на свет. На примерима економских, политичких, еколошких и културних појава и процеса у свету, географија ученицима омогућава вредносну оријентацију и прихватање различитости. Радом у групи развијају се социјалне компетенције (комуникација и сарадња), као и могућност анализе и провере исправности личних ставова. Географска знања имају велики значај и доприносе развијању и унапређивању основних вредности као што су толеранција, људска права, узајамно разумевање и поштовање. Предмет омогућава развијање географских вештина и усвајање знања која се могу користити у свакодневном животу. Знања и искуства која ученик стиче током изучавања географије помажу ученику да буде преваходно одговоран члан друштва које се брзо мења.

ОСНОВНА ШКОЛА

Циљ учења географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.

СРЕДЊА ШКОЛА

Циљ учења географије је да ученик развија систем географских знања и вештина, свест и осећање припадности држави Србији, разумевање суштине промена у свету, неговање и стицање моралних вредности, еколошке културе, одрживог развоја, етничке и верске толеранције што ће му помоћи у професионалном и личном развоју.

ПОВЕЗАНОСТ И ДОПРИНОС ПРЕДМЕТА РАЗВИЈАЊУ КОМПЕТЕНЦИЈА ЗА ДЕМОКРАТСКУ КУЛТУРУ

Географија је комплексна и мултидисциплинарна, интегративна наука, а њеним изучавањем стичу се функционална знања. Повезаност и допринос географије развијању компетенција за демократску културу произлази управо из њене ширине и могућности да код ученика развија све четири групе компетенција.

Програми наставе и учења географије конципирани су тако да су подељени на теме/области, исходи су дефинисани за крај разреда, а за сваку од тематских целина предложени/препоручени су садржаји.

Елементи који доприносе развоју компетенција за демократску културу могу се препознати у областима и исходима физичке географије (посебно у исходима који су у вези са узајамним утицајима човека и атмосфере, човека и вода, земљишта и живог света), али постоје и исходи у којима ти елементи нису експлицитно видљиви. С обзиром на то да се исходи могу достићи кроз различите активности и начине рада, наставници имају могућност да на тај начин код ученика развијају и компетенције за демократску културу.

Активности којима се достижу исходи који се односе на анализирање различитих извора и објашњавање природних, економских, политичких и културних услова живота човека, могу директно да допринесу развијању највећег дела компетенција из категорија **Вредности** (вредновање људског достојанства и људских права; вредновање културе разноликости; вредновање демократије, правде, поштења, једнакости и владавине права), компетенција из категорије **Вештине** (првенствено вештине аналитичког и критичког размишљања), **Знање и критичко разумевање**, као и компетенција из категорије **Ставови** (отвореност према другим културама као и другим уверењима, погледима на свет и праксу, поштовање, грађански дух). Такође, вршњачка сарадња, есеји, презентације у настави географије стварају погодну атмосферу у којој ученик развија компетенције за демократску културу из групе Вештине, као што су вештине за сарадњу и комуникацију, слушања и опажања, развоја флексибилности и вештине за решавање сукоба.

Природа предмета је таква да ако наставник жели код ученика да развије одређену КДК, довољно је да на часу постави проблемско питање, да тему из наставе учини животном, тако да код ученика покрене радозналост и креативност. У тој интеракцији наставник треба да буде спреман да додатно појасни питање, саслуша, анализира идеје и одговоре ученика, изрази своје слагање или образложи другачије мишљење, дајући ученицима позитиван пример. То је добра основа за развој толеранције, вештине слушања и опажања, вештине за сарадњу и решавање сукоба и поштовања као компетенција за демократску културу.

КЉУЧНЕ РЕЧИ

УЧЕЊЕ, АНАЛИТИЧКО И КРИТИЧКО РАЗМИШЉАЊЕ, САРАДЊА, КРЕАТИВНОСТ, ОТВОРЕНОСТ, ОДГОВОРНОСТ, РАЗЛИЧИТОСТ, ТОЛЕРАНЦИЈА, ПОШТОВАЊЕ, РАВНОПРАВНОСТ, ЉУДСКО ДОСТОЈАНСТВО, ЖИВОТНА СРЕДИНА, ГЕОГРАФСКА КАРТА, ГЕОГРАФСKE РЕГИЈЕ, МИГРАЦИЈЕ, ДРЖАВА, ПРИВРЕДНИ РАЗВОЈ, СИРОМАШТВО, ДРУШТВЕНА ОДГОВОРНОСТ, ЉУДСКА ПРАВА.

ПРИМЕРИ РАЗВИЈАЊА КДК

Обзиром на специфичност географије као науке, њеног предмета изучавања, примена, развијање КДК се природно намеће и морају се посматрати као саставни део наставног процеса на сваком часу, оне би требало да буду пажљиво и континуирано уткане у приступ темама и да буду њихов саставни део. На часу поред вербалне комуникације, која је основа за развој КДК, ове компетенције се могу развијати и кроз различите облике вршњачког, али и самосталног учења. Ученици се баве изучавањем различитих тема, ситуација, појава и процеса и на тај начин могу развити већину компетенција за демократску културу. У наставку је дато неколико примера како се планираним активностима развијају КДК.

ПРИМЕР АКТИВНОСТИ: ПРОБЛЕМСКА ПИТАЊА

Циклус: други или средња школа
Разред: седми или други средње школе

**Развијање компетенције
Вредновање људског
достојанства и људских права
постављањем проблемских
питања и проналажењем
решења за идентификоване
проблеме**

Примери проблемских питања могу бити:

- Како сиромаштво утиче на ускраћивање основних дечјих/људских права?
- Како присилне миграције утичу на кршење људског достојанства/људских права?
- Како демографска експлозија и пренасељеност, болести и епидемије утичу на остваривање права деце на образовање?
- Како политичка нестабилност и ратни сукоби утичу на остваривање основних дечјих/људских права?

Ово су нека питања која наставник може да постави. Веома је важно да после сваког разговора о конкретном питању наставник зада ученицима да промисле и осмисле решење за идентификовани проблем.

ПРИМЕР АКТИВНОСТИ: ДЕБАТА

Циклус: други или средња школа
Разред: осми или трећи средње школе

**Дебата као начин развијања
једне или више компетенција у
зависности од изабране теме**

Дебата је пример за развијање компетенције Вештине слушања и опажања. Наставник на часу организује дебату на одређену тему и конфронтира две формиране групе ученика. Свака група аргументовано заступа и брани одређене ставове. Теме за дебатоване могу бити различите. На пример, развој пољопривреде, индустрије, саобраћаја, трговине, туризма и економски напредак са једне стране, и са друге стране заштита животне средине. Задатак ученика је да поштују правила дебате, активно и пажљиво слушају излагање и ставове које заступа друга група, комуницирају на прихватљив начин поштујући другачије ставове и мишљења и оповргавају их контрааргументима.

**ПРИМЕР АКТИВНОСТИ:
ПЛАНИРАЊЕ
ПУТА**

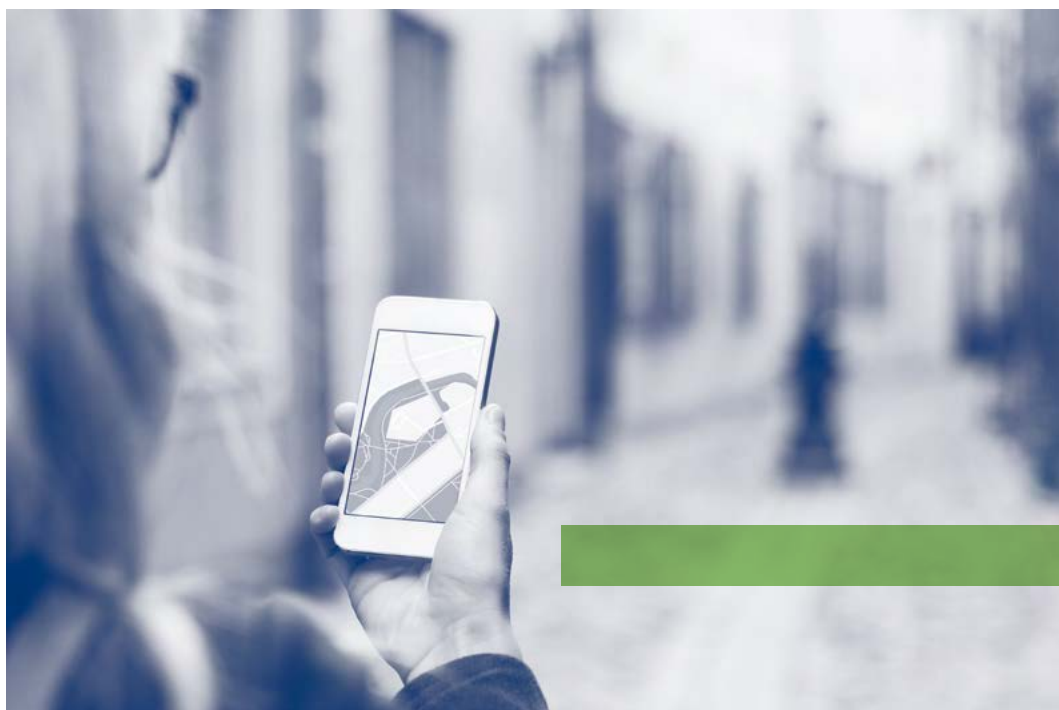
Циклус: други или средња школа

Разред: седми или други средње школе

Одговарајућим приступом и активностима на часовима географије могу се развијати и компетенције чија се веза са предметом не види експлицитно. Пример такве компетенције је *самоефикасност*.

Ова активност подразумева да ученик насумично изабере дестинацију на географској карти, у зависности од тога која регија се изучава на часовима. Задатак сваког ученика је да за своју дестинацију брзо и кратко развије план пута и посете одређеној дестинацији користећи мобилни телефон. Тако ученик осмишљава куда путује, кога води на

путовање, одлучује којим превозним средством путује, тражи смештај за групу, прави туристичку руту за разгледање дестинације итд. Након израде руте путовања ученици излажу своје планове путовања. Наставник користи ову активност да мотивише ученике да боље и садржајније приступају проучавању земаља и њихових одлика, културне и туристичке понуде, али и да ученик почне да мења став о сопственој способности.

**УМЕСТО
ЗАКЉУЧКА**

Приступ развоју компетенција за демократску културу треба да буде свеобухватан. На сваком часу ученици могу развијати КДК, а да то не буде у директној вези са градивом и географским садржајима. Такође, у овом приручнику су дати примери развијања КДК у другим предметима који могу послужити као основ за осмишљавање активности које се могу реализовати на часовима географије или на заједничким часовима.